

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

3-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 5/3 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarqand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Юсупов Хуршид Муратжанович</i> ПЕРВЫЕ ШАГИ ДВУХСТОРОННЕГО СОТРУДНИЧЕСТВА САУДОВСКОЙ АРАВИИ С МОМЕНТА НЕЗАВИСИМОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	9-13
<i>Najmiddinov Zafar Xoshimjonovich</i> O'RTA OSIYO FAQIHLARINING MUSANNIFAK ASARLARIGA TA'SIRI XUSUSIDA	14-19

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Madraimova Marxamat Raximberganovna</i> XORAZM VILOYATIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING OBYEKTIV ZARURLIGI VA AHAMIYATI	20-23
<i>Abdullaev Jamshid Obidovich</i> SUN'IY INTELLEKT — XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH VOSITASI SIFATIDA	24-30
<i>Абдуллаев Алтинбек Янгибаевич</i> ДОННИ ҚАЙТА ИШЛАШ КОРХОНАЛАРИДА МАҲСУЛОТ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ХАРАЖАТЛАРИ ҲИСОБИНИ ЮРИТИШ ВА ТАННАРХ КАЛКУЛЯЦИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	31-46
<i>Ziyadullayev Zuxriddin Ilxom o'g'li</i> TIJORAT BANKLARI TRANSFORMATSIYASI BORASIDA NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLAR	47-51
<i>Alimova Saboxat Gaziyevena, Erkinova Sevinch</i> YASHIL IQTISODIYOT VA ATROF MUHIT MUAMMOLARI	52-56
<i>Zokirova Gavxar</i> GLOBAL PENSIYA TIZIMLARI BARQARORLIGI VA YETARLILIGI TAHLILI	57-66

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Tursunkulova Shaxnoza Tuychiyevna, Muxtorov Muxsin Jabborovich</i> TASAVVUFDA INSON MA'NAVIY KAMOLOTI MASALASI	67-73
<i>O'rinboyev Davlatjon Bahtiyorovich</i> IJTIMOIY FALSAFADA STRATEGEMALARNING O'RNI VA AHAMIYATI	74-79
<i>Alimov Mansur Narboyevich</i> PEDAGOGIYALARNING MA'NAVIY-AXLOQIY VA KASBIY RIVOJLANTIRISHDA AJDODLAR MA'NAVIY MEROSINING O'RNI. ("SILSILAT UL-ORIFIYN VA TAZKIRATU-S-SIDDIQIYN" ASARI MISOLIDA)	80-87
<i>To'xtasinov Shukurjon Shavkatjon o'g'li</i> MILLIY BIRLIK VA SIYOSIY HOKIMIYATGA DOIR JADIDLAR QARASHLARINING IJTIMOIIY- FALSAFIY AHAMIYATI	88-95
<i>Nurmatova Umida Jalolidinovna</i> AN'ANAVIY O'QISHNING GNOSEOLOGIK JIHATLARI	96-101

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Abdullaeva Charos Baxramovna</i> ZAMONAVIY LINGVISTIKADA REKLAMA DISKURSI TUSHUNCHASI	102-105
<i>Umarqulova Munira Zohidjon qizi</i> ILMIY-FANTASTIK ADABIYOT: JANRNING SHAKLLANISHI, RIVOJLANISHI VA POETIK CHEGARALARI	106-119
<i>Xaydarova Gavhar Abdukadirovna</i> ZAMONAVIY LINGVISTIK MADANIYAT KONTEKSTIDA "SPORT DISKURSI" TUSHUNCHASINING NAMOYON BO'LISHI	120-124
<i>Mirzarahimov Bahodir Shavkat o'g'li</i> "XALQ SO'ZI" GAZETASINING MATNLARINI DAVR BO'YICHA TASNIFLASH BOSQICHLARI	125-129
<i>Boboqulova Nilufar Xayrullo qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA SHOULDER/YELKA, ELBOW/TIRSAK HAMDA WRIST/BILAK SOMATIK KOMPONENTLI MAQOLLARNING KONSEPTUAL TAHLILI	130-137
<i>Yangiboyeva Feruza Ortiq qizi</i> TIPS FOR TEACHING ENGLISH: STRATEGIES FOR EFFECTIVE LANGUAGE LEARNING	138-145
<i>Ибодуллаева Гавхар Уринбаевна</i> ОБУЧЕНИЕ ШКОЛЬНИКОВ К НАЧАЛЬНОМУ УРОВНЮ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В СРЕДНЕ- ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЕ	146-151
<i>Kuvvatov Raxmatulla Hikmatillayevich</i> SAN'ATGA OID AFORIZMLARNING LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI.....	152-156
<i>Ibodullayeva Gulshod Urinovna</i> CHET TILLARINI O'RGANISHDA IMMERSIV O'QITISH USHLUBLARI –SAMARALI YO'NALISH, YONDASHUVLAR VA XULOSALAR.....	157-160
<i>Habibullayeva Gulsanam Inomjon qizi</i> INNOVATIVE METHODS OF TEACHING READING (FOR PRE INTERMEDIATE LEVELS)	161-165
<i>Berdimurotova Sevara Maxmudovna</i> TILSHUNOSLIKDA TERMINOLOGIYANING XUSUSIYATLARI.....	166-169

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Kuchimova Shaxlo</i> VASIYATNOMANING OG'ZAKI SHAKLI VA UNI TUZISHDA ZAMONAVIY AXBOROT TEKNOLOGIYA VOSITALARIDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	170-176
<i>Jumanazarov Faxriddin Erkinovich</i> KONTRAFAKT MAHSULOTLARNI ANIQLASH VA ULARNING MUOMALASIGA QARSHI KURASHISH MUAMMOLARI	177-183
<i>Курбанова Эльмира Асадовна</i> ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ОВД С ГОСУДАРСТВЕННЫМИ И ИНЫМИ ОРГАНИЗАЦИЯМИ ПО ПРОФИЛАКТИКЕ БЕЗНАДЗОРНОСТИ И ПРАВОНАРУШЕНИЙ СРЕДИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	184-190

<i>Raxmatullayev Xurshidjon Shukurilla o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QONUNCHILIGIDA KRIPTO-AKTIV VA U BILAN BOG'LIQ BO'LGAN AYRIM MUAMMOLAR.....	191-195
<i>Aldamuratova Amangul Uralbayevna</i> FUQAROLIK PROTSESSIDA AJRIMLAR TUSHUNCHASI VA TURLARI	196-200
<i>Xakimov Jahongir Olimjon o'g'li</i> KIBERFIRIBGARLIK VA KIBERKORRUPSIYA – RAQAMLI DUNYODAGI MURAKKAB JINOYATLAR.....	201-208
<i>Ergashev Qaxramon Zokirjonovich</i> KORRUPSIYAVIY JINOYATLARGA QARSHI KURASHISHNING IJTIMOY ZARURATI.....	209-219
<i>Normatov Isomiddin Dustqul o'g'li</i> XUFIYONA IQTISODIYOTGA QARSHI KURASHISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	220-224
<i>Пулатов Темурабек Гайратжон угли</i> ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ КИС В СЕКТОРЕ ФИНАНСОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ	225-231
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich</i> JISMONIY TARBIYA VA SPORT MUTAXASSISLARINING ILMIY-TADQIQOTCHILIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA FANLARARO INTEGRATSIYA	232-236
<i>Sharipova Farida Salimdjanoynva, Qo'ng'irotova Anorxol</i> TIBBIYOT OLIYGOHLARIDA "TIBBIY BIOLOGIYA" HAMDA "UMUMIY GENETIKA" FANLARINI O'QITISHDA INTERFAOL METODLAR SAMARADORLIGI	237-241
<i>Собирова Гулибарно Зайнутдин кизи</i> МЕТОДИКА ИНТЕРАКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ В РАЗВИТИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	242-252
<i>Salayev Donyor Baxtiyarovich</i> ZAMONAVIY JISMONIY TAYYORGARLIKNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI.....	253-259
<i>Turdimuratov Dilmurad Yuldashevich</i> OLIY TA'LIM MUASSASASIDA BOKS MURABBIYLARINI KASBGA YO'NALTIRISH TIZIMINING XUSUSIYATLARI	260-266
<i>Hakimova Nargiza Uralovna</i> YOSH KURASHCHI QIZLARDA MUVOZANAT QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHDA RAQS VA HARAKATLI O'YINLARDAN FOYDALANISH TEXNOLOGIYASI	267-273
<i>Otepbergenov Jetkerbay Sakbergenovich</i> MODULLI TA'LIM SHAROITIDA TALABALARNI INTELLEKTUAL RIVOJLANTIRISHGA UNDASH MUAMMOSI	274-279

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI – PEDAGOGICAL SCIENCES

Received: 10 April 2025
Accepted: 15 April 2025
Published: 28 April 2025

Article / Original Paper

JISMONIY TARBIYA VA SPORT MUTAXASSISLARINING ILMIY-TADQIQOTCHILIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA FANLARARO INTEGRATSIYA

Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich

Pedagogika fanlari bo'yicha (PhD), dotsent
O'zDJTSU "Ta'lim jarayonini tashkil etish va
boshqarish" bo'limi boshlig'i
E-mail: fazliddin.yaqubov.89@mail.ru
Tel: +998 97 155 89 11

Annotatsiya. Fanlararo integratsiya sportni fan bilan, texnologiyani tajriba bilan, nazariyani amaliyot bilan bog'lashga xizmat qiladi. Bu yondashuv jismoniy tarbiya va sport sohasining rivojlanishida ham, ilmiy kadrlar salohiyatining oshishida ham strategik ahamiyatga ega. Mazkur maqola ayni shu masalalar tahliliga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: fan, integratsiya, fanlararo integratsiya, jismoniy tarbiya, sport, mutaxassis, ilmiy tadqiqot, kompetensiya, kompetentlik, ilmiy tadqiqotchilik kompetensiyasi.

INTERDISCIPLINARY INTEGRATION IN DEVELOPING THE SCIENTIFIC RESEARCH COMPETENCE OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS SPECIALISTS

Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich

Pedagogical sciences doctor of Philosophy (PhD)
UsUPEAS head of the department "Organization
and management of the educational process"

Abstract. Interdisciplinary integration serves to connect sports with science, technology with experience, and theory with practice. This approach holds strategic importance both for the development of physical education and sports, as well as for enhancing the potential of scientific personnel. This article is dedicated to the analysis of these issues.

Key words: science, integration, interdisciplinary integration, physical education, sports, specialist, research, competence, competence, research competence.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V5SI3Y2025N33>

Kirish. Hozirgi zamonaviy ta'lim tizimi ilg'or va raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashni maqsad qilgan bo'lib, bunda fanlararo integratsiya alohida ahamiyat kasb etadi. Xususan, zamonaviy ilm-fan va texnologiyalar rivojlanishining keskin sur'atlari, global muammolar yechimini izlashdagi murakkabliklar va kasbiy sohalarning tobora ixtisoslashib

borishi sharoitida ilmiy-tadqiqotchilik kompetentligini rivojlantirish o'ta dolzarb masalalardan biri sifatida maydonga chiqmoqda. Bu jarayonda fanlararo integratsiyani ta'minlash orqali bo'lajak mutaxassislarda keng qamrovli ilmiy dunyoqarashni shakllantirish, muammolarga kompleks yondashuvni yo'lga qo'yishga erishish mumkin. Bu borada jismoniy tarbiya va sport mutaxassisligi magistr talabalarining ilmiy-tadqiqotchilik kompetentligini rivojlantirishda fanlararo yondashuv ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilishga, chuqur tahlilga va kompleks fikrlashga yordam beradi. Zero, magistratura bosqichida ta'lim olayotgan talabalar uchun ilmiy-tadqiqotchilik kompetentligi kelajakdagi ilmiy va professional faoliyatining ajralmas qismi hisoblanadi. Magistratura bosqichi oliy ta'lim tizimining muhim qismi bo'lib, unda talabalarning fundamental ilmiy bilimlari shakllanadi, innovatsion yondashuvlar qo'llaniladi va ilmiy tadqiqotlar olib borish malakasi rivojlantiriladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Ilmiy-tadqiqotchilik kompetentligining rivojlanishi nafaqat individual ta'lim jarayoni, balki pedagogik texnologiyalar, tadqiqot metodologiyasi, fanlararo integratsiya va raqamli texnologiyalarning qo'llanilishiga ham bog'liq. Fanlararo integratsiya – bu turli sohalarning bilim va metodlarini uyg'unlashtirgan holda yangi bilimlar yaratish jarayonidir. O'quv jarayonida fanlararo aloqadorlikning amalga oshirilishi ta'lim sifatining oshirilishiga jiddiy ta'sir ko'rsatib, ta'limni modernizatsiyalash, innovatsion o'qitish imkoniyatlarini kengaytiradi [1]. Hozirgi kunda fanlararo integratsiya masalasini tadqiq qilayotgan tadqiqotchilarning tadqiqotlarini amaliyotga joriy qilish muammosi dolzarb hisoblanadi [2]. Jismoniy tarbiya va sport yo'nalishida, ayniqsa ilmiy izlanishlar olib borayotgan magistrantlar uchun bu yondashuv innovatsion fikrlashni, ilmiy muammolarga tizimli yondashishni va kompleks tadqiqotlarni amalga oshirishni o'rgatadi.

Fanlararo integratsiya — bu turli fanlar o'rtasidagi ilmiy, nazariy va amaliy bog'liqliklarni chuqur o'rganish va ularni uyg'unlashtirilgan tarzda tadqiqotlarda qo'llash jarayonidir [3]. Ushbu yondashuv nafaqat ilmiy fikrlash doirasini kengaytiradi, balki yangi bilimlarni yaratish, mavjud bilimlar orasidagi aloqadorlikni anglash va innovatsion g'oyalarni ilgari surish imkonini ham beradi. Shuning uchun bugungi kunda ilmiy-tadqiqotchilik kompetentligini rivojlantirishda fanlararo integratsiyaga asoslangan yondashuv zamon talabi hisoblanadi. Buning ahamiyati quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- birinchidan, fanlararo integratsiya talaba va yosh tadqiqotchilarning muammolarga faqat o'z sohasining doirasida emas, balki boshqa fanlar bilan bog'liq holda yondashish ko'nikmalarini shakllantiradi. Masalan, sport sohasidagi tadqiqotlar nafaqat jismoniy tarbiya bilimlariga, balki pedagogika, psixologiya, biologiya, axborot texnologiyalari kabi fanlar bilan integratsiya qilinishi natijasida yanada samarali natijalar beradi. Bu esa ilmiy izlanishlarning chuqurligi va amaliy ahamiyatini oshiradi;

- ikkinchidan, fanlararo integratsiya tadqiqotchilarda tanqidiy fikrlash, tahliliy yondashuv, innovatsion qarorlar qabul qilish kabi zamonaviy kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Bugungi mehnat bozori va ilmiy maydon ana shunday universal kompetensiyalarga ega mutaxassislarni talab qilmoqda. Xususan, magistratura bosqichida o'qiyotgan talabalar uchun bu kabi ko'nikmalarni shakllantirish ularning professional rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Muhokama va natijalar.

Jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarining ilmiy-tadqiqotchilik kompetentligini rivojlantirishda fanlararo integratsiya muhim ahamiyat kasb etadi. Bu yondashuv nafaqat

sportchilar natijalarini yaxshilash, balki zamonaviy pedagogik va ilmiy metodlarni joriy qilish orqali sport ta'limi tizimini yanada rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu sababli ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatida turli fanlar uyg'unligidan samarali foydalanish sport mutaxassislarining ilmiy salohiyatini oshirishga katta hissa qo'shadi [4].

Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, jismoniy tarbiya va sport mutaxassisligi magistrant talabalari o'quv jarayonida belgilangan ilmiy-tadqiqot vazifalarini yuqori darajada bajarsalar-da, ilmiy izlanishlar jarayonida mustaqil fikrlash, tashabbuskorlik va ijodiy faollik jihatidan yetarli darajada faol ishtirok etmaydilar. Bu holat ilmiy-tadqiqotchilik salohiyatining to'laonli shakllanishiga to'sqinlik qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Shu munosabat bilan jismoniy tarbiya va sport mutaxassisligi magistratura bosqichidagi ta'limning dolzarb vazifalaridan biri – magistrant shaxsida reflektiv tafakkur qobiliyatini hamda zamonaviy ilmiy-tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirishdan iboratdir. Bu vazifa hozirgi zamon ta'lim konsepsiyalarida ilgari surilayotgan kompetensiyaviy yondashuv asosida amalga oshiriladi. Mazkur yondashuvga ko'ra, umumkasbiy kompetensiyalar tarkibida jismoniy tarbiya va sport sohasida yuzaga keladigan muammoli holatlarni zamonaviy ilmiy-tadqiqot uslublari, shuningdek, turdosh fanlar – pedagogika, sotsiologiya, psixologiya, fiziologiya va boshqa fanlarning yondashuvlari orqali tahlil qilish va ilmiy asosda yechimlar ishlab chiqish kerak bo'ladi. Mazkur yondashuv bo'lajak jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarining nafaqat kasbiy tayyorgarlik sifatini oshirish, balki ularning ilmiy izlanishlarga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytirish, tanqidiy va tahliliy fikrlash salohiyatini rivojlantirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

1-jadval. Jismoniy tarbiya va sportda fanlararo integratsiyaning vosita va shakllari

№	Integratsiya vositasi	Tavsifi	Natijasi
I	Modulli o'qitish	Har bir modulda turli fanlar bo'yicha bilimlar uyg'unlashtirish	Kompleks ko'nikmalar shakllanadi
II	Loyihaviy faoliyat	Talaba turli fanlardan foydalanib, real ilmiy muammoni hal etish	Tadqiqotchilik kompetentligini mustahkamlanadi
III	Interaktiv mashg'ulotlar	Munozaralarni, case-study qo'llash	Tahliliy va ijodiy fikrlash rivojlanadi
IV	Multidisiplinar seminarlar	Bir nechta fan vakillari ishtirokidagi seminar yoki davra suhbatlari tashkil qilish	Yangi yondashuvlar va ilmiy sintezlar hosil bo'ladi

Bugungi kunda sport nafaqat jismoniy mashqlar va natijalar bilan belgilanadi, balki u psixologiya, sotsiologiya, fiziologiya, biokimyo, axborot texnologiyalari, pedagogika va tibbiyot kabi ko'plab fanlar bilan chambarchas bog'liq. Masalan: sportchilarning tayyorgarlik holatini baholashda biokimyoviy tahlillar qo'llaniladi, ularning ruhiy holatini aniqlashda psixodiagnostika usullari ishlatiladi. Shuningdek, sport mashg'ulotlari samaradorligini oshirishda axborot texnologiyalari, ayniqsa simulyatsiyalar va sun'iy intellekt asosida ishlab

chiqilgan dasturlar keng qo'llanilib, statistik tahlil orqali natijalarni prognoz qilish ilmiy qarorlar uchun asos bo'ladi.

Fanlararo integratsiyaga asoslangan tadqiqotlar orqali yangi ilmiy g'oyalar, nazariy yondashuvlar va metodologiyalar yuzaga keladi. Bu esa fanlar rivojiga turtki beradi, ijtimoiy ehtiyojlarni hisobga olgan holda yangi yechimlar ishlab chiqishga imkon yaratadi. Shu nuqtai nazardan qaralganda jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarida ilmiy-tadqiqotchilik kompetentligini rivojlantirishda fanlararo hamkorlik va integratsiya vositasida sifat jihatidan yangi bosqichga erishish mumkin. Biz shu fikrlarimizdan kelib chiqib, jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarining ilmiy-tadqiqotchilik kompetentligini rivojlantirishda fanlararo integratsiyani amalga oshirish mexanizmini quyidagicha taklif qildik:

2-jadval. Jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarining ilmiy-tadqiqotchilik kompetentligini rivojlantirishda fanlararo integratsiyani amalga oshirish mexanizmi

№	Bosqich	Amalga oshiriladigan ishlar	Ishtirok etuvchi fanlar	Kutilayotgan natija
I	Diagnostika	Sportchilarning holatini baholash, boshlang'ich ma'lumotlarni yig'ish	Biologiya, psixologiya, tibbiyot	Tadqiqot obyekti haqida kompleks ma'lumotga ega bo'linadi
II	Rejalashtirish	Integratsiyalashgan tadqiqot rejasini tuzish	Pedagogika, statistika, axborot texnologiyalari	Metodologik yondashuv rivojlanadi
III	Tadqiqot	Sportchilar bilan tajriba o'tkazish, usullarni qo'llash	Jismoniy tarbiya va sport nazariyasi, sport biomekanikasi, IT	Ilmiy asoslangan natijalarni to'plash tajribasi takomillashadi
IV	Tahlil	Olingan ma'lumotlarni matematik va statistik tahlil qilish	Statistika, axborot texnologiyalari	Obyektiv xulosalar chiqariladi
V	Taqdimot	Tadqiqot natijalarini hisobot, maqola yoki loyiha sifatida taqdim etish	Pedagogika, sotsiologiya, dizayn	Tadqiqot natijalarini yetkazish va himoya qilish malakasi rivojlanadi

Ushbu mexanizmga ko'ra jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarining ilmiy-tadqiqotchilik kompetentligini rivojlantirishda fanlararo integratsiyani amalga oshirishga "Pedagogika" fani ilmiy-tadqiqotchilik kompetentligini shakllantirishga yo'naltirilgan ta'lim metodlarini ishlab chiqishga; "Psixologiya" fani tadqiqotchilarning analitik fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, sport psixologiyasi bo'yicha tadqiqotlarni olib borishga; "Biologiya" fani sportchilarning jismoniy imkoniyatlarini tahlil qilishga; "Sport fiziologiyasi" fani jismoniy yuklamalar, reabilitatsiya jarayonlari va ovqatlanish rejimlarini ilmiy asoslashga; "Sport biomekanikasi" fani sportchilar uchun optimal reabilitatsiya dasturlarini ishlab chiqishga; "Axborot texnologiyalari" fani sportda raqamli texnologiyalarni joriy qilishga; "Sotsiologiya" fani sport ommaviyligini oshirish, yoshlar orasida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilishga

ilmiy-uslubiy jihatdan kompleks ko‘maklashadi. Shuning uchun bu fanlar jismoniy tarbiya va sport mutaxassislariga o‘qitilishi har tomonlama zarurdir.

Shunday qilib fikrlarimizga yakun yasagan holda aytishimiz mumkinki, jismoniy tarbiya va sport sohasi bo‘yicha mutaxassislar tayyorlashda ilmiy-tadqiqotchilik kompetentligini rivojlantirishda fanlararo integrativ yondashuv ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilishga, chuqur tahlilga va kompleks fikrlashga yordam beradi.

Xulosa. Jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarini zamonaviy ehtiyojlar darajasida tayyorlash uchun fanlararo integratsiyalashgan o‘quv va tadqiqot yondashuvi zaruriy ahamiyat kasb etadi. Bu yondashuv orqali ilmiy-tadqiqotchilik kompetentligini rivojlantirish, mustaqil fikrlaydigan, kreativ va innovatsion mutaxassislarni tayyorlash mumkin bo‘ladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Раҳимова Р.Э. Таълимда фанлараро алоқадорликнинг аҳамияти // Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences – 2022. VOLUME 2 | ISSUE 12 ISSN 2181-1784. 897-901.
2. Joshua Newman (2024) Promoting Interdisciplinary Research Collaboration: A Systematic Review, a Critical Literature Review, and a Pathway Forward, Social Epistemology, 38:2, 135-151, DOI: 10.1080/02691728.2023.2172694
3. Shopulatov A.N. Jismoniy tarbiya va sport sohasida malakali kadrlar tayyorlash tizimining ilmiy-nazariy asoslari. Monografiya. Toshkent: O‘ZKITOBSAVDONASHRIYOTI, 2022. -136 b.
4. Бурханова И.Ю., Дмитриев С.В. Тенденции развития, векторы и градиенты образовательной деятельности магистрантов – от внешней детерминации к самодетерминации и метасистемному мышлению // Антропные образовательные технологии в сфере физической культуры: сб. статей по материалам II Всерос. науч.-практ. конф. Н. Новгород: Мининский университет, 2016. С. 42–56.
5. www.sport-science.uz

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/3 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).